

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

ÜÇÜNCÜ DAİRE

ERDEM – TÜRKİYE

(Başvuru no. 42234/02)

KARAR

STRAZBURG

17 Temmuz 2008

İşbu karar AIHS'nin 44/2 maddesinde belirtilen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Şekli düzeltmelere tabi olabilir.

USUL

Türkiye Cumhuriyeti aleyhine açılan 42234/02 başvuru numaralı davanın nedeni T.C. vatandaşı Mehmet Ümit Erdem'in ("başvuran") Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne 7 Ekim 2002 tarihinde Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca yapmış olduğu başvurdur.

Başvuran, İstanbul Barosu avukatlarından A.T. Ocak tarafından temsil edilmiştir.

OLAYLAR

I. DAVANIN KOŞULLARI

Başvuran 1976 doğumludur ve avukat olarak çalıştığı İstanbul'da ikamet etmektedir.

A. 14 Ekim 2001 tarihinde gerçekleşen olaylar

Polis kamerasındaki verilerin çevriyazımının da aralarında bulunduğu resmi belgelere göre, birtakım siyasi parti ve sivil toplum örgütleri, 14 Ekim 2001 tarihinde İstanbul Şişli Meydanı'nda savaş karşıtı gösteri düzenlemek istemişlerdir. Ancak, İstanbul Valisi buna izin vermemiştir. Söz konusu tarihte, saat 11:30 civarında, söz konusu partilerin bayraklarını taşıyan yaklaşık 500 kişilik bir grup, Kadıköy Meydanı'ndaki vapur iskelesine doğru yürümeye başlamıştır. Organizatörler, megafonlarla, gösterinin yasadışı olduğu, bulundukları yerde basın açıklaması yapamayacakları ve dağılmamaları halinde polisin kuvvete başvurmak zorunda kalacağı konusunda uyarılmışlardır. Kalabalık, "Yankee evine dön", "Emperyalist ve sömürgeci savaşa hayır", "Terörist Amerika", "Savaş için değil; Eğitim ve sağlık için para", "Ortadoğu emperyalizmin mezarı olacak" gibi sloganlar atmıştır. EMEP Partisi'nin başkanı L.T., uyarılara rağmen, sözlü basın açıklaması yapmaya devam ettiği için Çevik Kuvvet müdahalede bulunmuş ve dağılmayı reddeden kırk altı kişiyi yakalamıştır.

Başvuran, başvuru formunda, Çevik Kuvvet polis memurlarının kalabalık üzerinde aşırı güç kullandığı sırada kendisinin de kalabalık arasında bulunduğunu iddia etmiştir. Karşı koymadığı halde, polisin, herhangi bir ön uyarıda bulunmadan, suratına biber gazı sıkıldığını, coplarıyla kendisine vurduğunu ve tekme attığını belirtmiştir. Biber gazı sıkılması sonucunda, başvuranın gözlerinde ve yüzünde yanma hissi oluşmuş ve nefes almakta güçlük çekmiştir. Tekmelendikten ve coplarla dövüldükten sonra kollarında, bacaklarında, göğsünde ve kaburgalarında ağrı hissetmiştir. Daha sonra, başvuran, yaralılara yardımcı olmak ve gözaltına alınan kişilerin isimlerini kaydetmek için Kadıköy'de kalmıştır. Bu sırada, yüksek rütbeli bir polis memurunun bir kişiyi dövdüğüne ve gözaltına aldığına tanıklık etmiştir. Aynı polis memuru, daha sonra başvurana küfretmeye başlamış ve onu itmiştir. Daha sonra bazı polis memurları başvurayı bölgeden uzaklaştırmıştır.

B. Başvuranın kötü muamele şikayetine yönelik cezai soruşturma

Olaydan yaklaşık iki saat sonra, başvuran Kadıköy Savcılığı'na gitmiş, polis memurları tarafından maruz kaldığı muamele hakkında resmi şikayette bulunmuş ve bir hastaneye sevk edilme talebinde bulunmuştur. Bilhassa, basın bildirisi okunduğu sırada, Çevik Kuvvet'in, herhangi bir ön uyarıda bulunmadan, biber gazı sıkmaya ve kendilerine vurmaya başladığını ifade etmiştir. Sırtına darbeler aldığını ve tekmelendiğini belirtmiştir.

Polis memurlarının yüzlerinde maskeler olduğu için failleri teşhis etmesinin mümkün olmadığını ileri sürmüştür.

Aynı tarihte, başvuran, Numune Hastanesi'nde bir doktor tarafından muayene edilmiştir. Doktor, başvuranın sırtının sağ kısmında yer alan bir bölgede 3x15 cm çapında hiperemi (kan hücumu), sağ uyluk kemiğinde hassasiyet ve sağ omzunda ağrı tespit etmiştir. Başvuran, sağ kolunda ve sırtında ekimotik bölgeler olduğunu kaydeden bir ortopediste gönderilmiştir. Başvuran ayrıca başka bir hastanede görevli bir doktor tarafından muayene edilmiş ve doktor başvuranın sağ kolunda ve kaburga-omurga bölgesinde hiperemik alanlara rastlamıştır. Aynı tarihte birtakım röntgenler çekilmiştir.

Ertesi gün, başvuran, Adli Tıp Kurumu'nun Kadıköy şubesi tarafından muayene edilmiştir. Doktor, başvuranın sağ omzundaki ağrı dışında bir travmaya rastlamamıştır.

22 Ekim 2001 tarihinde, başvuranın röntgenlerini inceleyen bir doktor, sağ tarafında on birinci kaburga kırıkdağında kapalı kırık olduğunu kaydetmiştir.

5 Kasım 2001 tarihinde, Kadıköy Cumhuriyet Savcısı, başvurana yapılan kötü muameleden sorumlu olduğu iddia edilen polis memurları hakkında yargılama yapabilmek için İstanbul Valisi'nden yetki talep etmiştir. Bu talep, 4483 sayılı Memurlar ve Diğer Kamu Görevlilerinin Yargılanması Hakkında Kanun uyarınca yapılmıştır.

19 Kasım 2001 tarihinde, başvuran, kendisinin bel ağrısı çektiğini tespit eden ve on günlük istirahat veren bir doktor tarafından muayene edilmiştir.

11 Aralık 2001 tarihinde, İstanbul'da görevli bir komiser yardımcısı, Vali adına, başvuranın kötü muamele iddialarına yönelik ön soruşturma yürütmekle görevlendirilmiştir.

Aynı tarihte, komiser yardımcısı, raporunu hazırlamış ve Valiliğe teslim etmiştir. Rapor, yargılama yetkisinin reddedilmesi gerektiğini tavsiye etmiştir. Rapordan, raporun hazırlanması esnasında komiser yardımcısının, kalabalığı dağıtmakta görev alan polis memurları tarafından düzenlenen 14 Ekim 2001 tarihli olay raporunu ve olayın video görüntüsünün ayrıntılı kaydını dikkate aldığı anlaşılmaktadır. Komiser yardımcısının raporuna göre, göstericiler dağılma emrine uymadıklarından polis memurları göstericileri dağıtmak için kuvvete başvurmak zorunda kalmışlardır. Başvuran, "olaylardan sonra göz altına alınan kişilerden birisi" değildi. Rapor, ayrıca, olayda yer alan polis memurlarına, o olaydan bu yana, bir gösteri sırasında görevlerini nasıl yerine getirmeleri gerektiğinin hatırlatıldığını ifade etmiştir.

24 Aralık 2001 tarihinde, İstanbul Valisi, komiser yardımcısının raporu ve ifadelerinde yer alan bilgilere dayanarak, polis memurlarının yargılanmasına ilişkin gerekli yetkiyi vermeyi reddetmiştir.

18 Ocak 2002 tarihinde, zamanaşımı süresi içinde, başvuran, Bölge İdare Mahkemesi'nde, Vali'nin kararına itirazda bulunmuştur. Başvuran, diğer hususların yanı sıra, polis memurları tarafından bölgeden zorla uzaklaştırılmasının öncesinde Çevik Kuvvet şeflerinden bir tanesinin kendisine küftettiğini ve bir daha görmesi halinde söz konusu kişiyi tanıyacağını belirtmiştir. Sağlık raporlarına işaret eden başvuran, halen tedavi altında olduğunu ileri sürmüştür.

Bu süre içinde, 8 Ocak 2002 tarihinde, Kadıköy Savcısı, Vali'nin 21 Kasım 2001 tarihli kararına dayanarak, İstanbul Emniyet Müdürlüğü Çevik Kuvvet Şubesi'nde görevli güvenlik güçleri hakkında cezai kovuşturma başlatmama kararı vermiştir. Başvuranın bu karara itirazı, Üsküdar Ağır Ceza Mahkemesi tarafından 15 Mart 2002 tarihinde reddedilmiştir.

2 Mayıs 2002 tarihinde, İstanbul Bölge İdare Mahkemesi, İstanbul Valisi'nin kararını onamıştır.

HUKUK

I. AİHS'NİN 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran, 14 Ekim 2001 tarihinde maruz kaldığı muamelenin, AİHS'nin 3. maddesine aykırı olarak, insanlık dışı ve onur kırıcı muamele oluşturduğu konusunda şikayetçi olmuştur. Söz konusu madde şöyledir:

“Hiç kimse işkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya işlemlere tabi tutulamaz.”

A. Kabuledilebilirliğe ilişkin

AİHS'nin 35. maddesinin 3. paragrafı çerçevesinde başvurunun dayanaktan yoksun olmadığını kaydeden AİHM, ayrıca, başvurunun başka açılardan bakıldığında da kabuledilemezlik unsuru taşımadığını tespit etmiştir. Bu nedenle başvuru kabuledilebilir niteliktedir.

B. Esas

1. Tarafların görüşleri

Hükümet, ilk olarak, başvuranın gerçekten gösteride yer aldığının ve polis memurları tarafından kullanılan kanuni güç sonucu yaralandığının kanıtlanmadığını ileri sürmüştür. İkinci olarak, başvuran polis memurları tarafından yaralanmış olsa dahi, olay günü düzenlenen sağlık raporlarında yer alan bulguların başvuran üzerinde aşırı güç kullanıldığını ortaya koymadığını kaydetmiştir. Hükümet, ek olarak, dava koşullarına yönelik etkili bir soruşturmanın yürütüldüğünü ileri sürmüştür. Bu bağlamda, yetkililer tarafından alınan önlemlere işaret etmiştir.

Başvuran, polis memurlarının, barışçıl bir gösteriye katılan kişiler üzerinde aşırı güç kullandığını ileri sürmüştür. Bu bağlamda, söz konusu gün gördüğü muamelenin işkence ve onur kırıcı muamele oluşturduğunu iddia etmiştir. Ayrıca, yetkililerin, olaya yönelik düzgün bir soruşturma yürütmediklerini belirtmiştir. Bilhassa, Şükrü isimli polis memurunun fillerine yönelik bir soruşturma yürütülmemiştir.

2. AİHM'nin değerlendirmesi

AİHM, kötü muamele iddialarının uygun delillerle desteklenmesi gerektiğini yinelemiştir. AİHM, delilleri değerlendirmek maksadıyla “her türlü makul şüpheden uzak” delil ölçütüne başvurmaktadır (bkz. *Talat Tepe – Türkiye*, no. 31247/96, 21 Aralık 2004).

Bununla birlikte, böyle bir delil, yeterli derecede kuvvetli, belirli ve tutarlı bir göstergeler demetinden yahut çürütülemeyen karineler demetinden doğabilmektedir (bkz., *Labita – İtalya* [BD], no. 26772/95).

AİHM, başvuranın yaralarının, ister polis ister bir başkası tarafından gerçekleştirilmiş olsun, 3. madde kapsamına girecek ölçüde ciddi olduğu kanaatindedir. Bu yaralardan 3. madde uyarınca Devlet'in sorumlu tutulması gerekip gerekmediği değerlendirilmelidir. Somut davada, Hükümet, başvuranın, polisin kuvvete başvurduğu gösterinin gerçekleştiği yerde bulunduğu itiraz etmiştir (bkz., örneğin, karşıt olarak, *Necdet Bulut – Türkiye*, no. 77092/01, 20 Kasım 2007; *Eser Ceylan – Türkiye*, no. 14166/02, 13 Aralık 2007; yukarıda anılan *Balçık ve Diğerleri*). Başvuran, iddiaları haricinde, tanık ifadeleri gibi, olay yerinde bulunduğunu destekleyici, aksi kanıtlarıncaya kadar geçerli olan bir kanıt sunmamıştır. Yukarıda belirtilenler ışığında ve dava dosyasında başvuranın bulunduğunu iddia ettiği yerde olduğunu kanıtlayan belgelerin mevcut olmaması karşısında, AİHM, “her türlü makul şüpheden uzak” olarak başvuranın 14 Ekim 2001 tarihinde aldığı yaralardan Devlet'in sorumlu olduğu kararına varabilmek için olaylara ve delillere ilişkin yeterli dayanağın mevcut olmadığını değerlendirmiştir (bkz., yukarıda anılan *Balçık ve Diğerleri*).

Ancak, AİHM, AİHS'nin 3. maddesinin, “savunulabilir” olduğu ve “makul şüphe uyandırdığı” sürece, özel şahıslar tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, kötü muamele iddialarına yönelik yetkililerin soruşturma yürütmesini gerektirdiğini yinelemiştir (bkz., özellikle, *Ay – Türkiye*, no. 30951/96, 22 Mart 2005). AİHM içtihadı tarafından belirlenen geçerli asgari standartlar, soruşturmanın bağımsız, tarafsız, kamuya açık olmasını ve yetkili makamların örnek titizlikle ve çabuklukla hareket etmelerini gerektirmektedir (bkz., örneğin, *Çelik ve İmret – Türkiye*, no. 44093/98, 26 Ekim 2004). Buna ek olarak, bir soruşturmanın etkili sayılabilmesi için, yetkililer, olaya ilişkin delilleri (başka delillerin yanı sıra, mağdur durumda olduğu iddia edilen kişinin iddialarına ilişkin ayrıntılı ifade, görgü tanığı ifadesi, adli tıp delilleri, ve uygun olduğu hallerde ek sağlık raporları) ele geçirmek için alabilecekleri makul olan tüm önlemleri almalıdırlar (bkz., özellikle, *Batı ve Diğerleri – Türkiye*, no. 33097/96 ve no. 57834/00).

AİHM, başvuranın tanıklığının, iddialarının ciddiyetinin ve aldığı yaraları doğrulayan sağlık raporlarının, iddia edildiği gibi kötü muameleye maruz kalmış olabileceğine dair makul şüphe uyandırdığı görüşündedir. Dolayısıyla, soruşturma gerekli olmuştur.

AİHM, somut davada, Cumhuriyet Savcısı tarafından açılan soruşturma dosyasının, 4483 sayılı Kanun hükümleri uyarınca İstanbul Valiliği'ne geçtiğini kaydetmiştir. Bir komiser yardımcısı tarafından ön soruşturma yapılmıştır. Bu bağlamda, AİHM, komiser yardımcısının, görevlendirildiği gün içinde ön soruşturmayı tamamlayıp tavsiye raporunu sunmasını şaşırtıcı bulmuştur. Vali, müteakiben, ön soruşturma zarfında toplanan bilgilere dayanarak, sanık polis memurları hakkında takipsizlik kararı almıştır.

AİHM, Valilik gibi idari bir kurum tarafından yürütülen bir soruşturmanın, başkanlığını dava konusu fiili işleyen güvenlik güçlerinden sorumlu olan vali yapacağından, bağımsız olarak kabul edilemeyeceği şeklindeki geçmiş davalardaki kararını yineler. Ayrıca, başlatıkları soruşturmalar, çoğu kez, olayda yer alan birimlerle hiyerarşik yönden bağlantılı güvenlik güçleri tarafından yürütülmektedir (bkz., diğer kararların yanı sıra, *Kurnaz ve Diğerleri – Türkiye*, no. 36672/97, 24 Temmuz 2007; ve bu kararda anılan davalar). AİHM, somut davada farklı bir karara varmak için bir gerekçe görmemiştir. AİHM, güvenlik güçlerinin olaya ilişkin sorumluluğuna yönelik soruşturma yürütme görevinin Valiliğe

verilmesi kararının, söz konusu tarihte ne olduğu hakkında bağımsız karar verebilme olasılığına ilişkin şüphe uyandırması gerektiği görüşündedir.

AİHM, yukarıda belirtilenler ışığında, yerel makamların, 14 Ekim 2001 tarihinde başvuranın yaralanması sırasında mevcut olan koşullara yönelik bağımsız bir soruşturma yürütemedikleri kararına varmıştır.

Dolayısıyla, AİHS'nin 3. maddesi ihlal edilmiştir.

II. AİHS'NİN 10. VE 11. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

Başvuran, ayrıca, yukarıda belirtilen olayların, bilhassa güvenlik güçleri tarafından kullanılan aşırı kuvvetin, AİHS'nin 10. ve 11. maddeleri uyarınca olan haklarının ihlalini oluşturduğu konusunda şikayetçi olmuştur.

AİHM, bu şikayetlerin sadece AİHS'nin 11. maddesi açısından değerlendirilmesi gerektiği kararını vermiştir.

AİHM, yukarıdaki çıkarımları karşısında, somut dava koşullarında, başvuranın, bu başlık altındaki haklarına müdahale yapıldığını kanıtladığı konusunda ikna olmamıştır. AİHM, başvurunun bu kısmının açıkça dayanaktan yoksun olduğu ve AİHS'nin 35. maddesinin 3. ve 4. paragrafları gereğince reddedilmesi gerektiği kararını vermiştir.

III. AİHS'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI

AİHS'nin 41. maddesi şöyledir:

“Mahkeme işbu Sözleşme ve protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeciler Tarafın iç hukuku bu ihlali ancak kısmen telafi edebiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, hakkaniyete uygun bir surette, zarar gören tarafın tatminine hükmeder.”

A. Tazminat

Başvuran, toplam olarak, 31.320 Euro maddi ve manevi tazminat talebinde bulunmuştur. Maddi tazminat talebine destek olarak, 27.000.000 Türk Lirası (yaklaşık 19 Euro) tutarında iki hastane faturası sunmuştur.

Hükümet, bu miktara karşı çıkmıştır.

AİHM, talep edilen maddi tazminat ile tespit edilen ihlal arasında illiyet bağı görmemiş ve bu nedenle bu talebi reddetmiştir. Diğer taraftan, başvurana, 5.000 Euro manevi tazminat ödenmesine karar vermiştir.

B. Yargılama masraf ve giderleri

Başvuran, ayrıca, AİHM'de yapılan yargılama masraf ve giderlerine karşılık 6.644 Euro talep etmiştir. Yasal temsilcisi tarafından düzenlenen bir maliyet dökümü ve bir posta makbuzu sunmuştur.

Hükümet bu miktara karşı çıkmıştır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadına göre, başvuran, ancak mahkeme masraflarının zorunlu olarak ve gerçekten yapıldığı ve miktarının makul olduğu kanıtlandığı durumda mahkeme masraflarının ödenmesi hakkına sahiptir. Bu davada, sahip olduğu bilgileri ve yukarıda belirtilen kriterleri göz önünde tutan Mahkeme, AİHM’de yapılan yargılama masraf ve giderlerine karşılık 500 Euro ödenmesine karar vermiştir.

C. Gecikme faizi

Gecikme faizi Avrupa Merkez Bankası’nın marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı orana üç puanlık bir artış eklenerek belirlenecektir.

BU GEREKÇELERE DAYANARAK, AİHM OYBİRLİĞİ İLE

1. AİHS’nin 3. maddesi uyarınca olan şikayetin kabuledilebilir; başvurunun geri kalanının kabuledilemez olduğuna;
2. Başvuranın 14 Ekim 2001 tarihinde aldığı yaralara ilişkin olarak AİHS’nin 3. maddesinin ihlal edilmediğine;
3. Başvuranın 14 Ekim 2001 tarihinde yaralanması sırasında mevcut olan koşullara yönelik yetkililerin bağımsız bir soruşturma yürütmemesine ilişkin olarak AİHS’nin 3. maddesinin ihlal edildiğine;
4. a) AİHS’nin 44. maddesinin 2. paragrafı gereğince kararın kesinleştiği tarihten itibaren üç ay içinde, ödeme tarihindeki döviz kuru üzerinden Yeni Türk Lirası’na çevrilmek üzere Savunmacı Hükümet tarafından başvurana aşağıdaki miktarların ödenmesine;
 - (i) Manevi tazminat olarak 5.000 Euro (beş bin Euro) ile birlikte bu miktara tabi olabilecek her türlü vergi;
 - (ii) Yargılama masraf ve giderleri olarak 500 Euro (beş yüz Euro) ile birlikte bu miktara tabi olabilecek her türlü vergi;
- b) Söz konusu sürenin bittiği tarihten itibaren ödemenin yapılmasına kadar, Avrupa Merkez Bankası’nın o dönem marjinal kredi kolaylıklarına uyguladığı faiz oranının üç puan fazlasına eşit oranda faiz uygulanmasına;
5. Adil tatmine ilişkin diğer taleplerin reddine

KARAR VERMİŞTİR.

İşbu karar İngilizce olarak hazırlanmış ve AİHM İç Tüzüğü’nün 77. maddesinin 2. ve 3. paragrafları gereğince 17 Temmuz 2008 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Stanley Naismith
Katip Yardımcısı

Josep Casadevall
Başkan